

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SELÇUK UNIVERSITY

1. MİLLETLERARASI MEVLÂNA KONGRESİ
FIRST INTERNATIONAL MEVLÂNA CONGRESS

TEBLİĞLER
PAPERS

3-5 MAYIS 1987
MAY

KONYA / TÜRKİYE
TÜRKİY

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI : 51

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINLARI : 3

Tashih Edenler
Correctors

Prof. Dr. Selçuk ÜNLÜ	(Almanca)
Doç. Dr. Muharrem ŞEN	(Francızca)
Yrd. Doç. Dr. Yüksel USLU	(İngilizce)
Okutman Hasan İNAL	(İngilizce)
Yrd. Doç. Dr. Mehmet TEKİN	(Türkçe)

Kapak Resmi : Güner ÖZKAN

Hat : Fevzi GÜNÜÇ

ISBN 975 - 448 - 013 - 3

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ 1988 - KONYA

**BİR İDDİAYA CEVAP : (YİNE GEL, YİNE GEL...)
RUBAİSİ MEVLÂNA'NINDIR...**

Dr. Mehmet ÖNDER

İstanbul'da yayınlanan (Tarih ve Toplum) Dergisinin Şubat 1987 tarihli sayısında (s: 96-99), Prof. Coşkun Üçok imzasıyla (Onaltı Türk Devleti) başlıklı bir makale yayımladı. Makalede, Cumhurbaşkanlığı fonsundaki Onaltı Türk Devleti'ni temsil eden Onaltı yıldız ve onaltı ayrı Türk Bayrağı'nın tenkidi yapılmakta, aslında bu yıldızların Türk devletlerini simgelemeyeceği, tarihte Türklerin daha çok sayıda devlet kurdukları, bütün bu bilgilerin araştırılmadan (filân demıştır ki) anlayışı ile geçirildiği ifade edilmektedir. Makale de şu iddialara da yer verilmektedir :

(İşte, bu yüzyıllarca süren, "filân demıştır ki" yönetimi, bizde bir şey söylendi mi, onu irdelemeden, araştırmadan hemen kabul edip yineleme ve yapma alışkanlığının iyice yerleşmesine neden olmuştur. Örneğin, ne zaman, nerede, ne vesileyle olursa olsun, gazetede, radyoda, televizyonda Mevlâna Celâleddin Rûmî'den söz edilse hemen "Gel, gel, ne olursan ol gel/İster ateşperest, ister hristiyan..." ile söz başlanmaktadır. Acaba bu dizeleri ilk ortaya atan, onları Mevlâna'nın hangi yapıtında görmüştür? Dünyaca tanınan bu büyük şair ve mutasavvıfın bir büyük anlamlı sözü yok mudur ki, kendinden yaklaşık 200 yıl önce yaşamış (ölm: 1049) olan İranlı Dâi-Şair Ebu Sa'id bin Ebi'l-Hayr'ın dizelerini Mevlâna'ya malederek söyleyip durmaktayız, anlaşılır şey değildir!...)

Makalede, Mevlâna'nın değil de, Ebu Sa'id bin Ebi'l-Hayr'a ait olduğu iddia edilen rubâi'nin farsça aslı, bilindiği gibi şöyledir :

Bâz â bâz â her onçi hestî bâz â
Ger kâfer-u gebr-u bût-perestî bâz â
In dergeh-i mâ dergeh-i novmidî nist
Sad bar eger tövbe şikestî bâz â

Rubâiyi mısra mısra şu şekilde türkçeleştirebiliriz :

Yine gel, yine gel, her ne olursa ol, yine gel,
Kâfir, Mecusî, putperest olsan da yine gel,
Bizim dergâhımız umutsuzluk dergâhı değildir,
Yüz kere tövbeni bozmuş olsan da yine gel.

Acaba bu rubâî gerçekte kimindir.

Şüphesiz, ilk önce kim söylemiş ve ilk önce kimin eserinde görülmüşse onundur. Bu da Mevlâna Celâleddin'dir.

Söyle ki, Mevlâna'nın gazellerini içine alan ve 21 bahir, yani bölümden ibaret olan Divân-ı Kebir'in son bölümü rubâîlerine ayrılmıştır. Bu rubâîlerin sayısı, Mevlâna üzerine araştırmaları ile tanınan Prof. Bediuzzaman Furuzanfer'e göre (bak. Mevlâna Celâleddin, Külliyyat-ı Şems ya Divân-ı Kebir, cüz: 8, Tahran 1342 Hş.) 1983 adettir. Yine tanınmış Mevlâna araştırmacılarından Abdülbâki Gölpınarlı'ya göre (Bak. Mevlâna Celâleddin. Rubâîler, İstanbul, 1964) 1795 adettir. Mevlâna'nın vefatından sonra çeşitli yıllarda "istinsah" edilen Divân-ı Kebir'lerde rubâî sayısı azalıp çoğalmakta, bazan da Mevlâna'nın rubâîlerinden (müntehâbat) adıyla seçmeler yapılmaktadır. Divân edebiyatı uzmanları bilirler ki, özellikle farsça rubâî söyleyen şairlerin rubâîleri arasına, sonradan başka bir şairin rubâîsi girebilmekte, rubâîlerde onu yazanın mahlası bulunmadığı için karışan bu rubâîleri ayırmak çoğu zaman güç olmaktadır. Şu hale göre, yukarıda da dediğimiz gibi, bir rubâî, onu ilk yazanın, ilk söyleyenidir.

(Bâz â bâz â...) diye başlayan bahis konusu rubâînin Mevlâna'dan 150 yıl önce yaşayan Ömer Hayyam'a (ölm. 1123) ait olduğunu söyleyen çıkmış, fakat rubâîleri çok meşhur olan Hayyam'ın gerçek rubâîleri arasında bu rubâîye rastlayan olmamıştır. Şair Ziya Paşa, Türk, Fars, Arap şairlerinden seçmeleri içine alan Harabat adlı eserinde (s: 242. İstanbul, 1322), bu rubâî'nin Afdal-i Kâşî (Kâşânî)ye ait olduğunu kaydetmiş ise de kaynak gösterememiştir. Onüçüncü Yüzyıl yaşayan ve Mevlâna'nın çağdaşı olan İran şairi Baba Afdaladdin Muhammed Kâşânî'nin rubâîlerine ait en eski yazma, İstanbul'da Nuruosmaniye Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Son yıllarda Tahran'da yayımlanan (Musannafat-ı Afdaluddin Muhammedi'i Marakiy-yi Kâşânî, c: 2, Tahran 1331-1337 Hş.) adlı eserdeki rubâîler arasında (bâz â bâz â...) rubâîsi bulunmamaktadır. Demek ki, Ziya Paşa, bir duyguya dayanarak yanlış teşhis koymuştur. Bu rubâî, yine bazılarının ceffel kalem iddia ettikleri gibi Hâzîf-ı Şîrâzî (ölm. 1390) nin de değildir. Yazma ve basma hiç bir Hâfız divânında görülmemiştir.

Gelelim, sayın Çoşkun Üçok'un birçok gazetelerde de sansasyon haber niteliğinde de yer alan ifadelerine. Sayın Üçok (bâz â bâz â...) rubâisinin Ebu Said bin Ebi'l-Hayr'a ait olduğunu kesin bir dille iddia etmektedir:

İranlı Ebu Said Fadlullah bin Ebi'l-Hayr, 967'de Horasan'ın Mehane şehrinde doğmuş, 82 yaşındayken 1049 yılında yine bu şehirde ölmüş, rind-mesrep mütasavvıf bir şairdir. Rubâiler de yazmıştır. Tanınmış orientalist Prof. Reynold Nicholson'un ifadesine göre, Ebu Said'e izafe edilen birçok rubâinin bu şaire aidiyetinden şüphe etmek lâzımdır. (Nicholson, Ebu Said maddesi, İslâm Ansiklopedisi, c. 4, s: 47, Ank. 1945). Ebu Said'in kendisine ait en doğru 92 rubâisi, tanınmış orientalist Prof. Hermann Ethe tarafından Almancaya da çevrilerek yayımlanmıştır. (bak. Die Rubais des Abu Sa'id bin Abuhhair, München, 1875)

Bu rubâiler arasında (bâz â bâz â...) rubâisi bulunmadığına göre, Ebu Said'e bir başkası tarafından mal edilmesi, her zaman şüphe ile karşılanacaktır. Oysa rübâi Mevlâna'nın yazma en eski Divân-ı Kebir nüshalarında açık-seçik yer almaktadır. Bu yazma nüshaların birisi de Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesinde (2106) numarada kayıtlı Divân-ı Kebir'dir. Cildi, kâğıdı ve yazısı bakımından 15. yüzyılda yazıldığı anlaşılan bu Divân-ı Kebir, 266 yaprak (532 sayfa)dır. İçerisinde Mevlâna'nın 556 şiiri (6770 beyit) ve 208 rubâisi kayıtlıdır. Bu rubâiler (bâz â bâz â...) rubâisi ile tamamlanmaktadır. (bak. Abdülbaki Gölpınarlı, Mevlâna Müzesi Yazmalar Kataloğu, c. 2, s: 165, Ankara, 1971).

Aynı rubâi, Mesnevi şarihi Rusuhi İsmail Ankaravi (ölm....)nin Konya Mevlâna Müzesi Kütüphanesi yazmaları arasında 2167 numarada kayıtlı (Minhac'al-fukara) adlı eserinin kapak sayfasında iki şekilde yazılıdır. Birincisinde rubâi olduğu gibi yazılmış, ikincisinde mısralar yer değiştirilerek (Ger kâfir-u gebr-u but-peresti bâz â...) mısra'ı da (Ger kâfir-u ger sanem-peresti bâz â...) olmuştur. Kitap 1158 Muharrem (1745 Şubat) tarihinde Mevlevi Derviş Mehmed Ali eliyle yazılmıştır.

Mevlâna'ya ait olduğu şüphe götürmez bir gerçek olan bu rubâi, ayrıca hattat şair Nazıfzade Hamit tarafından güzel bir talikle yazılmış ve Mevlâna Türbesine asılmıştır. Yine rübâi daha değişik bir ifade ile türkçeye manzum olarak şu şekilde çevrilmiş ve levha halinde yazılmıştır:

Gelsün, varlık namına ne varsa gelsün

Kâfiri, putperesti, Mecusi'si gelsün

Yoktur bizim dergâhımızda novmidi

Yüz kere tövbe edüb tövbesin bozan gelsün.

Rubâi'nin ifade mânâ, çeşitli ifadelerle yorumlanmış olmakla birlikte, Mevlâna'nın bir tasavvuf neş'esi içinde buna benzer rubâi ve gazelleri vardır. Esasen tasavvuf ve tahrikat neş'esi mevlevî şairlerini zaman zaman bu tür anlamlar taşıyan beyitler, mısralar yazdırmıştır. Güşen-i Esrar adlı tasavvufî eserin sahibi ve mevlevî şairi İbrahim Şâhîdi (ölm. 1550)nin farsça şu beyti bunun bir örneğidir:

“Her ki hâned gû biyâ bær ki hâhed gû bürev”

“Perde dar-ü hâcib-ü derban der in dergâh nist”

Bu beytin türkçesi şöyledir: (Kim isterse de ki, gel! Kim isterse de ki git! Bu dergâhın perdedarı, hacibi ve kapıcısı yoktur). (Bak: M.C. Duru, Mevlevî, s: 126, İstanbul, 1952)

Son olarak rahmetli üstad Abdülbâki Gölpınarlı, en eski Divân-ı Kebir nüshalarını karşılaştırarak Mevlâna'nın kendisine ait 1765 rübâisini tesbit ederek türkçeye çevirmiş, bunları (Mevlâna Celâleddin Rubâiler, İstanbul, 1964) adı ile yayınlamıştır. Alfabetik kafiye esasına göre sıralanan bu rübâilerin (A) harfinin 69 sayılı rübâisi (bâz â bâz â...) rübâisidir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, son yıllarda çok sık söylenen, okunan ve yazılan (Yine gel, yine gel, her ne olursan yine gel...) diye türkçeleştirilen rübâi, en eski Mevlâna divanlarında yazılı olduğu gibi Mevlâna'ya aittir. Bu rübâi'nin Mevlâna'ya ait olmadığını söylemek için, rübâiyi Mevlâna'dan önce, en azından Mevlâna çağından yazılmış bir başka şairin divanında somut olarak göstermek lâzım... Bu şimdiye kadar mümkün olmadığına göre, Mevlâna'ya ait bir rübâiyi, (şair, Mevlâna'dan önce veya Mevlâna çağında yaşamışta olmasa) bir başkasına mal etmek doğru değildir.

“THE QUATRIAN” YİNE GEL, YİNE GEL

“BELONGS TO MEVLÂNÂ”

With the copy of “Tarih ve Toplum” magazine dated February 1987. A university Educational Staff claimed that the well-known quatrain beginning with “bâz â, bâz â” (yine gel, yine gel) doesn't belong to Mevlânâ but to an Iranian poet Ebu Sa'id Bin Ebi'l Hayr

and is included in his divan. There had been such claims before and I answered some of them with the articles published in "Tercüman" (a daily paper) and "Çağrı" magazines in 1976 and convinced with absolute evidence that the quatrain in question belongs to Mevlâna. It seems that owner of the latest articles hasn't read any of my articles and says "Whenever and wherever Mevlânâ is mentioned, he is remembered with this quatrain but it is in nowhere in his works, instead the quatrain has been taken from the Iranian poet Ebu Said bin Ebi'l Hayr". So, the same thing has been the subject matter again with certain expressions and claims and this claim has even been reported in daily papers. Many Mevlânâ admirers and readers have asked the righteousness of the claim. The aim of this paper is to reply the above mentioned claim with documents in detail.